

Лекція 2. Філософія Стародавніх Індії та Китаю

План

- 1 (4). Філософія Стародавньої Індії: загальна характеристика.
- 2(5). Буддизм: основні ідеї.
- 3 (6). Джайнизм, йога: представники, основні ідеї.
- 4 (7) Філософія Стародавнього Китаю: представники, основні ідеї.
- 5(8) Конфуціанство: основні ідеї.
- 6(9) Даосизм: основні ідеї.
- 7(10) Законники: основні ідеї.

4 .Філософія Стародавньої Індії: загальна характеристика

Філософія стародавньої Індії заснована на священних книгах - Ведах, що становлять собою чотири священні книги:

- 1) Рігведи;
- 2) Самаведи
- 3) Брахмани;
- 4). Упанішади.

Усі філософські школи в Стародавній Індії, залежно від їхнього відношення до Вед, поділяються на:

- 1) ортодоксальні, тобто такі філософські школи, які відповідають Ведам;
- 2) неортодоксальні, які Ведам не відповідають.
- Основними школами філософії Стародавньої Індії є буддизм, джайнізм та йога.

Основні поняття філософії Стародавньої Індії:

- а) брахма - це світова душа;
- б) атман - це індивідуальна душа;
- в) карма - це закон відплати людині за її справи;
- г) сансара - це закон вічного переселення душ та кругообігу в природі.

Філософія Стародавньої Індії має ряд особливостей, що полягають у специфіці суспільного розвитку цієї країни.

1. Розклад первіснообщинних відносин і заміна їх рабовласницькими тут ускладнені й уповільнені феодально-ієрархічною організацією суспільства (кастовий устрій), яка сприяла консервації традиційних релігійно-міфологічних уявлень і підвищенню їх ролі у формуванні перших філософських вчень. Відповідно до цих настанов конструювалася характерна для східної філософії картина світу. Природа трактувалася в основному *не як предмет теоретичних роздумів і досліджень, а як об'єкт релігійно-моральної рефлексії*; вчення про світ розгорталося як варіація і продовження етичного вчення про людину, натурфілософія шукала в бутті не природні причинно-наслідкові зв'язки, а вселенський моральний світопорядок (типу індійської карми), який визначає життєвий шлях і долю людини.
2. Особливо безкомпромісною щодо ідеалізму і вірувань предків є філософська школа *чарваків*, яка узагальнила волелюбні і богоборчі настрої народу. Згідно з цим вченням, основою світобудови є повітря, вогонь, вода і земля, комбінації яких утворюють речі, в тому числі людину. Духовної реальності не існує, душі як такої не існує, особистість людини тотожна з її фізичним складом, тому розпад тіла після смерті веде до безслідного розсіювання того, що умовно називають душею. Існування богів - фікція, а священні тексти, які розповідають про них, - вигадка жерців і шахраїв. Єдині достовірні джерела пізнання - відчуття і сприйняття, а єдиний критерій і мета швидкоплинного життя - це радість тілесного існування і насолода благами цього світу.

5. Буддизм: основні ідеї.

Основоположник буддизму - Будда (563 - 483 рр. до н.е.).

Основні ідеї буддизму:

- 1) життя - це страждання;
- 2) джерелом страждання є бажання людей;
- 3) необхідно прагнути до Нірвани (угасання всіх бажань);
- 4) до Нірвани веде восьмирічний шлях.

Буддизм розробив п'ять заповідей буддиста, яких буддист має дотримуватися, а саме:

- 1) не брати чужого;
- 2) не вживати алкогольних напоїв;
- 3) не вступати у заборонені інтимні зв'язки (наприклад, із заміжніми тощо);
- 4) не висловлювати неправдивих речей;
- 5) не шкодити живому.

Для онтології та антропології буддизму характерною є теорія залежного походження, карми, змінності та неіснування душі.

- Теорія залежного походження вказує на те, що не має значення, чи має світ початок та кінець в часі та просторі або не має. Важливо те, що всередині світу усе залежить одне від одного, усе причинно-обумовлено, ніщо не відбувається випадково.
- Теорія карми передбачає тлумачення карми брахманізмом як закону причинності.
- Теорія змінності свідчить про те, що ніяка річ не існує більше одного неподільного моменту часу, тобто в кожному моменті річ вже інша.
- Теорія неіснування душі заперечує також і субстанціональність душі. Душа є лише становленням свідомості.

6. Джайнізм

Засновником джайнізму є Махавіра. Джайністи були елітою суспільства.

- Основні ідеї джайнізму:
- 1) заперечення святості Вед;
- 2) людина вже в цьому житті може перемогти карму і сансару:
 - а) шляхом аскетизму;
 - б) шляхом вчинення благих справ (наприклад, пожертвування);
- 3) заперечення існування богів;
- 4) поклонялися своїм проповідникам - Джинам.
- Джайністи допускали до монашества та вивчення святих книг також жінок.
- В основі вчення джайнів - уявлення про життя як страждання. Страждання пов'язується з дією закону карми. Однак цей закон можливо змінити. Вони обґрунтовують наявність двох самостійних начал:
 - 1) живе - джива;
 - 2) неживе - аджива.
- Аджива складається з:
 - а) простору;
 - б) часу;
 - в) середовища;
 - г) стимулюючої відсутності руху або дій.
- Для джайнів чотири стихії - земля, вогонь, повітря та вода - мають свої душі.
- Джайни розрізняють такі види пізнання:
 - 1) віра в авторитети;
 - 2) контакт душі з об'єктом без посередництва почуттів та розуму шляхом усунення перепон, які заважають такому контакту з об'єктом.
-

6. Йога.

Йога - це індійське релігійно-філософське вчення.

Засновником йоги є Патанджалі (II ст. н.е.). Основні ідеї йоги:

- 1) людину врятує система фізичних і психічних вправ, які систематизував Патанджалі та виклав у „Йога-сутрі”.
- Виділяються такі види вправ:
 - а) нижчий ступінь йоги - *Хатха* - йога, яка становить собою фізичні вправи, направлені на оволодіння тілом, а також дає можливість перейти до *Раджа-йоги*;
 - б) Раджа-йога становить собою систему психічних вправ, які ведуть до повного відриву від реальної дійсності.
- 3) обмеження розумової діяльності та концентрація на сприйнятті свого внутрішнього світу.

“Бхагавадгіти” (світоглядна поема) розрізняє три йоги:

- 1) йогу вірності;
- 2) йогу пізнання;
- 3) йогу дії.

Вважалося, що дія є наслідком бажання. Але Крішна розриває цей причинно-наслідковий зв'язок та стверджує, що можливо бути вільним, діючи та виконуючи свій обов'язок, але лише в тому випадку, якщо навчишся виконувати дії без бажання та не турбуючись про результати своїх дій.

Сенс не в самій дії, а у відношенні до неї. Воля не в бездіяльності, оскільки навіть справами досягають волі.

Можливо бути вільним за будь-якого способу життя, оскільки спасіння не залежить від способу життя, воно залежить від відношення до того, що нам доводиться

7. Філософія Стародавнього Китаю: представники, основні ідеї.

Особливостями філософії Стародавнього Китаю є такі риси:

- 1) виникла у VI-III ст. до н.е.;
- 2) заснована на п'яти книгах;
- 3) малодоступна через те, що викладалася на ієрогліфах;
- 4) проблематика філософії Стародавнього Китаю така:
 - а) проблема влади;
 - б) проблема управління людьми;
 - в) проблема сенсу життя.

Філософія Стародавнього Китаю виникає в період Чжаньго (6-3 ст. до н.е.)- „золотий вік китайської філософії”.

Філософи Стародавнього Китаю вважали, що зв'язок п'яти „першооснов”, а саме: води, вогню, металу, дерева та землі - створюють усе різноманіття явищ і речей.

Існувало шість основних шкіл філософії Стародавнього Китаю:

- 1) конфуціанська школа;
- 2) моїстська школа;
- 3) легістська школа;
- 4) даоська школа;
- 5) натурфілософи;
- 6) школа імен (софісти).

Більшість з них мають етико-політичний характер, інші школи - метафізичного напрямлення.

Засновником філософії Стародавнього Китаю є Конфуцій.

Конфуціанство

За [unclear] [unclear] Конфуцій (28 вересня 551-479 рр. до н.е.)- філософ, мислитель. Основна праця - „Лунь Юй” (“Бесіди та судження”).

8. Конфуціанство: основні ідеї.

Засновник конфуціанства - **Конфуцій (551-479 рр. до н.е.), філософ, мислитель. Основна праця - „Лунь Юй”.**

Основні ідеї конфуціанства:

- 1) небо і духи визначають закони розвитку суспільства, а також долю людини;
- 2) імператор є батьком усіх китайців;
- 3) основою порядків у державі є додержання усіма людьми „Лі”, тобто церемонії, ритуалу і традицій;
- 4) гуманізм.

Кожен китаєць повинен дотримуватися таких правил:

- 1) керуватися своїм обов'язком та законами, а не власними інтересами;
- 2) дотримуватися „золотої середини” у поведінці;
- 3) виконувати „золоте правило”, яке полягає у тому, щоб не робити іншому того, чого не бажаєш собі;
- 4) підкорюватися волі батьків, людей, старших за віком, а також начальству;
- 5) знати, означає знати людей та мотиви їх поведінки;
- 6) виражає світогляд духовної еліти, чиновництва, а також городян Китаю.

Основною проблемою у конфуціанстві є проблема управління.

В основі управління лежить не примушування народу або насильство над ним, а сила морального прикладу.

Конфуціанські уявлення про суспільство та державу ґрунтуються на ідеї прикладу особистих відносин.

В управлінні народом конфуціанство надавало перевагу моралі перед правом, переконанню та силі прикладу перед примушуванням.

Вчення про знання:

- 1) вивчення неправильних поглядів шкідливе;
- 2) вчитися у древніх та у сучасників необхідно вибірково;
- 3) знання полягає як у сукупності знань, так і в методі розгляду самої проблеми.

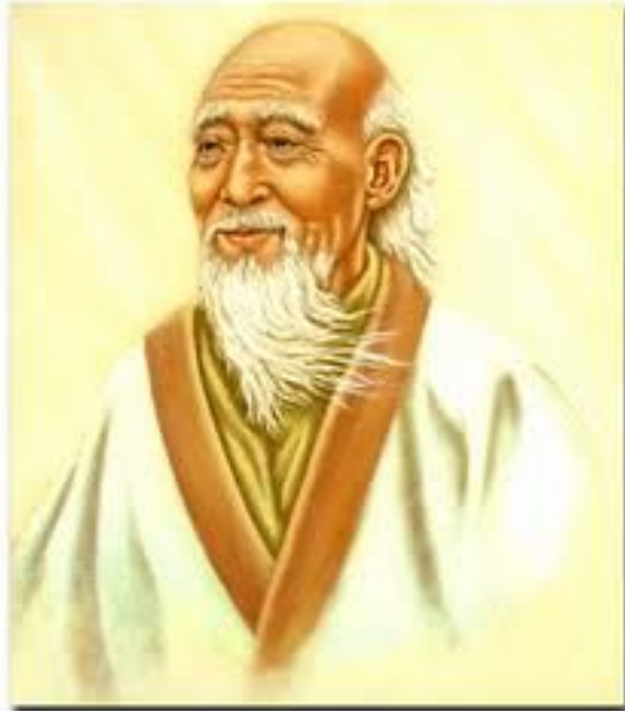
Могила Конфуция на кладбище рода Кун в Цюйфу

На родовом кладбище Конфуция в Цюйфу

Даосизм

Засновником даосизму є Лао-цзи (VI-Vст.). Основна праця Лао-цзи - „Дао де цзин”.

9. Даосизм: основні ідеї.

Засновником даосизму є Лао-цзи (VI-Vст.). Основна праця Лао-цзи - „Дао де цзин”.

Основні ідеї даосизму:

- 1) жити необхідно у згоді з природою;
- 2) життя необхідно прожити без мудрощів;
- 3) виступати проти всіх технічних нововведень;
- 4) „Дао” означає першопричина, закон, шлях лежить в основі світу;
- 5) виступав за закриту та невелику державу;
- 6) пропагував культ „ідеї споглядання”.
- 7) усі речі з’являються і змінюються завдяки власному шляху - дао;
- 8) у світі немає незмінних речей, і в процесі зміни вони переходять у свою протилежність;
- 9) виступав за повернення до традицій первинного життя;
- 10) відхід від дао пов’язувався з культурою.

Даосизм займається питаннями об’єктивної картини світу у його абстрактно-філософському аспекті:

- 1) проблемами буття та небуття;
- 2) проблемами становлення.
- Даоська картина світу така:
- 1) небуття первинне;
- 2) про небуття можна говорити лише негативно;
- 3) небуття породжує буття.
- Соціальний ідеал даосів у минулому, коли життя було простим і нічого не заважало звичайному ходу подій, коли не було просвітництва.

Висловлювання Лао-цзи:

- - Будьте уважні до своїх думок - вони початок вчинків.
- - Мудра людина, знаючи себе, себе не виставляє.
- - Правдиві слова схожі на свою протилежність.
- - Нема біда більшої, ніж недооцінювати противника.
- - На ненависть потрібно відповідати добром.
- - Хто багато обіцяє, той не заслуговує довіри.
- - Якщо хочеш, щоб люди йшли за тобою, йди за ними.
- - Хто помер, але не був забутий, той безсмертний.

Біографія Лао-Цзи

Значну частину життя Лао-Цзи займав в Чжоу посаду зберігача імператорського архіву та бібліотеки держави. У 517 р. до н. е.. відбулася його зустріч з Конфуцієм, яка здійснила на другого дуже сильне враження, тим більше що Лао-Цзи був більше ніж на півстоліття його старше.

Будучи старим, розчарувавшись в навколишньому світі, він висунувся в західному напрямку, щоб покинути країну. Коли філософ наблизився до прикордонної застави в області Ханьгу, його зупинив Інь Сі, «страж застави» і звернувся до нього з проханням розповісти йому про вчення. Так з'явився текст в п'ять тисяч слів - книга «Дао де цзін», яку Лао-Цзи написав або продиктував і яка стала вважатися канонічним текстом даосизму. Покинувши Китай, філософ відправився Індію, проповідував там, і багато в чому завдяки його вченню виник буддизм. Про його

Лао-Цзы

(Старый Младенец, Мудрый Старец)

В историчности этого человека у многих представителей современной науки есть большие сомнения. Лао-Цзы стал объектом обожествления уже на раннем этапе существования даосизма. Существует легенда, согласно которой философ, проведя в материнской утробе несколько десятков лет, увидел этот мир старцем (именно с этим связан возможный перевод имени как «Старый Ребенок»).

10. Законники: основні ідеї.

Представником законників є Шан Ян (IV ст.). Основна праця: „Шан цзюнь шу”.

Шан Ян здійснив такі реформи:

- 1) уніфікація суспільного життя:
 - а) введено єдину грошову одиницю (юань);
 - б) введено єдину систему писемності;
 - в) введено єдину систему мір вимірювання (метрична);
 - г) створено єдиний державний апарат та армію;
 - д) розроблено єдине законодавство;
- 2) введено систему жорстоких покарань за найменші правопорушення;
- 3) насильницьким шляхом почав об'єднувати Китай (221 р. до н.е – створення єдиного Китаю).

Шан Ян вважав за необхідне, щоб:

- 1) було багато покарань та мало нагород;
- 2) покарання були жорстокими;
- 3) жорстокими покараннями карались дрібні злочинці;
- 4) люди були розрізненні взаємною підозрлістю та взаємними доносами.

Основні ідеї законників:

- 1) в основі порядку в суспільстві лежить **Фа** (закон);
- 2) страх перед покаранням за порушення закону сильніший, ніж переконання;
- 3) концепція рівних можливостей при зайнятті посад, а також при отриманні соціальних благ;
- 4) в основі розвитку лежить землеробство та війна.

Тест 2

1. Засновником якої філософії вважають Лао-Цзи?
2. День народження та роки життя Конфуція.
3. В якій філософії використовується поняття «нірвана»?
4. В якій релігії Імператор вважається Богом?
5. ... - це епоха, що відображена в поняттях (Гегель).